



การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 8
“ก้าวข้ามขอบเขตความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน”
วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2568

การศึกษาภูมิทัศน์หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย The Study of The General Education Curriculum Landscape of Universities in Thailand

กิจฐานันท์ เชื้ออินเมธากุล
นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาวิทยาการการเรียนรู้และนวัตกรรมการศึกษา
คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
E-mail: kitthanan.c@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้อำนวยการหลักสูตร ผู้สอน นักศึกษา รวม 23 คน จาก ม.รัฐฯ ม.ราชภัฏ ม.เทคโนโลยีราชมงคล และ ม.เอกชน ทั่วประเทศ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ 1. การออกแบบหลักสูตรมีความยืดหยุ่นทั้งด้านรายวิชาและกลุ่มวิชา เพื่อตอบโจทย์ผู้เรียนและทักษะศตวรรษที่ 21 2. รูปแบบการสอนเน้นกิจกรรมและการปฏิบัติรวมถึงการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) 3. การประเมินผลที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น เพื่อเน้นพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ 4. บทบาทผู้สอนเปลี่ยนเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: วิชาศึกษาทั่วไป, หลักสูตร, การจัดการเรียนการสอน

Abstract

This research aims to explore the instructional approaches of General Education courses in Thai universities. A qualitative research methodology was employed. Data were collected through document analysis and semi-structured in-depth interviews with a total of 23 participants, including administrators, curriculum directors, instructors, and students from public universities, Rajabhat Universities, Rajamangala University of Technology, and private universities across Thailand. The data were analyzed using thematic analysis. The findings reveal the following instructional approaches: 1. The curriculum design is flexible in terms of both subjects and subject groups in order to meet learners' needs and promote 21st-century



century skills. 2 . The instructional approach emphasizes activity-based and hands-on learning, including the implementation of blended learning. 3. The assessment approach is open and flexible, aiming to enhance the learning experience. 4. The role of the teacher has shifted to that of a learning facilitator, employing appropriate techniques and technologies.

Keywords: General education, curriculum, instruction

บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่เพียงมีบทบาทในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาเฉพาะเท่านั้น หากแต่ยังมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวและเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างรากฐานทางปัญญา ทักษะชีวิตของผู้เรียน นั่นคือ วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) โดยที่วิชาศึกษาทั่วไปในประเทศไทยเริ่มต้นจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันแรกที่ตั้งจัดตั้งหมวดวิชาศึกษาทั่วไปขึ้นในปี พ.ศ. 2500 ขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถาบันแรกที่นำหลักสูตรนี้ไปใช้อย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2505 และในปี พ.ศ. 2551 ได้บรรจุเป็นวิชาพื้นฐานบังคับในหลักสูตรระดับปริญญาตรีภายใต้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาวิชาศึกษาทั่วไปกลายเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรอุดมศึกษาจนถึงปัจจุบัน เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2565 ระบุว่า วิชาศึกษาทั่วไป คือ วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีทักษะสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 มีจิตสำนึกทางสังคม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถบูรณาการความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมอย่างยั่งยืน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) และกำหนดให้ทุกหลักสูตรต้องมีวิชาศึกษาทั่วไปไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต แนวทางดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวิชาศึกษาทั่วไปในฐานะกลไกเชิงระบบที่ช่วยเติมเต็ม “ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” ให้แก่ผู้เรียนเพื่อพร้อมรับมือกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ผู้วิจัยมีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยจึงสังเกตเห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้ จากประสบการณ์การทำงานและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แม้ว่าวิชาศึกษาทั่วไปจะถูกกำหนดไว้ในระดับนโยบาย แต่การนำไปสู่การปฏิบัติในแต่ละมหาวิทยาลัยยังมีลักษณะที่หลากหลายทั้งในด้านโครงสร้างหลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การออกแบบเนื้อหาวิชา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งบางครั้งไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ เช่น ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของวิชาศึกษาทั่วไป ผู้สอนยังยึดติดกับการสอนรูปแบบเดิม ๆ เน้นบรรยายหรือเนื้อหาไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของ



ผู้เรียน (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2562) นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนของวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยหลายแห่งยังขาดความยืดหยุ่น และไม่ตอบสนองต่อความหลากหลาย และความต้องการของผู้เรียนในปัจจุบัน

ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมุ่งสำรวจแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป โดยวิเคราะห์แนวทางที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้ในการออกแบบหลักสูตร การออกแบบรายวิชาและจัดกลุ่มวิชา แนวทางการจัดการเรียนการสอน การพัฒนา Soft Skills ของผู้เรียน การวัดผลและประเมินผล รวมถึงบทบาทของผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย ตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้เรียนและสังคมได้ โดยเน้นเรื่องการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ทิศนา แชมมณี (2559) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้คือ การศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านปัญญา คุณธรรม และทักษะชีวิต

การศึกษาครั้งนี้ จึงคาดหวังว่าจะสามารถสะท้อนแนวทางที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย และนำไปสู่การพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น อันเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบาย การพัฒนาหลักสูตร และการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไป ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาและหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

2.1 ชุดข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย มาจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ทั้งนี้ กระจ่างๆ อว. ได้แบ่งสถาบันอุดมศึกษาออกเป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ 1. มหาวิทยาลัยของรัฐฯ 2. มหาวิทยาลัยราชภัฏ 3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 4. มหาวิทยาลัยเอกชน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566)

2.2 ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ข้อมูลมีความหลากหลายในเชิงบริบทภูมิภาค และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของแต่ละประเภทสถาบัน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย



(สายวิชาการ), ผู้อำนวยการหลักสูตรวิชาชีพศึกษาทั่วไป, ผู้สอนวิชาชีพศึกษาทั่วไป และนักศึกษาปริญญาตรี โดยมาจากสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ประเภท ประเภทสถาบันละ 4 แห่ง รวมทั้งสิ้น 16 แห่งและครอบคลุมทั้ง 4 ภูมิภาคทั่วประเทศไทย

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ คือ ช่วงระหว่างเดือนสิงหาคม 2567 ถึง เดือนมีนาคม 2568

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาและหาคำตอบเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และเนื้อหาของงานวิจัยที่ครบถ้วน ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. การวิจัยเอกสาร โดยค้นคว้าจากเอกสารวิชาการ และข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายวิชาชีพศึกษาทั่วไปจากอินเทอร์เน็ต ได้แก่ เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม 2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured)

2. ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย 5 คน ผู้อำนวยการหลักสูตรวิชาชีพศึกษาทั่วไป 5 คน ผู้สอน 5 คน และนักศึกษา 8 คน รวมทั้งหมด 23 คน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) จนกว่าข้อมูลมีความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) และไม่มีอะไรเหลือให้เรียนรู้อีกต่อไป (Nothing left to learn) หรือไม่พบข้อค้นพบใหม่ ๆ แต่อย่างใด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยส่งหนังสือขอสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัด
2. ผู้วิจัยติดต่อและประสานงานไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อนัดหมายในการดำเนินการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย



4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) จากการถอดเทปบันทึกเสียงบทสัมภาษณ์ และเรียบเรียงข้อมูลออกมาเป็นข้อความ โดยจัดประเภทเป็นหมวดหมู่ เพื่อแยกประเด็น ใจความสำคัญ และความหมายตามวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย ซึ่งนำข้อมูลส่วนที่เหมือนกันและต่างกันมาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงกันของข้อมูล โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาตีความหาข้อสรุป เขียนบรรยายอธิบายและเรียบเรียงข้อมูลให้ได้ใจความสมบูรณ์ ครบถ้วนที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการออกแบบรายวิชาและจัดกลุ่มวิชา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านผู้สอน ดังนี้

1. ด้านการออกแบบรายวิชาและจัดกลุ่มวิชา พบว่า มหาวิทยาลัยในประเทศไทยส่วนใหญ่ได้ออกแบบวิชาศึกษาทั่วไปให้มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิชาตามความสนใจและความถนัดของตนเอง แทนที่จะกำหนดเป็นวิชาบังคับสำหรับทุกคน โดยมีวิชาให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนที่หลากหลายด้าน เช่น ทางด้านภาษา การคิดวิเคราะห์ จริยธรรม เทคโนโลยี และทักษะในชีวิต เป็นต้น ในขณะเดียวกัน วิชาศึกษาทั่วไปยังคงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้รอบด้าน ทั้งในเชิงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีการส่งเสริมการบูรณาการข้ามศาสตร์ หรือเชื่อมโยงวิชาศึกษาทั่วไปกับวิชาพื้นฐานของแต่ละคณะ/สาขา มากขึ้นเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงของผู้เรียนและความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐฯ บูรณาการศาสตร์ระหว่างมนุษยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลฯ บูรณาการศาสตร์ระหว่างเทคโนโลยีกับสังคมศาสตร์ หรือ มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ บูรณาการศาสตร์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ Blended Learning เป็นหลัก โดยผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ออนไลน์ (Online) และลงมือปฏิบัติในห้องเรียน (Onsite) นอกจากนี้ หลาย ๆ มหาวิทยาลัยเริ่มนำ Hybrid Learning มาใช้อย่างจริงจัง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีเรียนตามความสะดวก ในส่วนการปฏิบัติเน้นกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการมีส่วนร่วมผ่านแนวทาง Active Learning เช่น Project-Based Learning และ Problem-Based Learning เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้เรียนยังมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน ข้อมูลจากผู้เรียนสะท้อนถึงความต้องการให้จัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น เน้นการลงมือปฏิบัติและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรม และรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต



3. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า มหาวิทยาลัยในประเทศไทยได้พัฒนารูปแบบการประเมินผล ให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่นมากขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เพียงการให้คะแนนแบบเกรด (ABCD) เท่านั้น เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐฯ นำระบบประเมินผลแบบผ่าน/ไม่ผ่าน (Pass/Fail) มาใช้ควบคู่ เพื่อช่วยลดความเครียด ด้านคะแนน และมุ่งเน้นที่ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น การประเมินผลในลักษณะนี้มักสะท้อน สมรรถนะผ่านกิจกรรม การทำโครงการ และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง นอกจากนี้ ยังพบว่าหลาย มหาวิทยาลัยได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะสมประสบการณ์นอกห้องเรียน เช่น การทำงานเก็บชั่วโมง การฝึกงาน หรือกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งสามารถนำมาเทียบเป็นหน่วยกิตในวิชาศึกษาทั่วไปได้

4. ด้านผู้สอน พบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบทบาทผู้สอนของวิชาศึกษาทั่วไป ที่ต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บรรยายมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้สอนต้องพัฒนาเทคนิคการสอนเพื่อดึงดูด ความสนใจในการเรียนของผู้เรียน เช่น การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับบริบทของรายวิชาและความต้องการของผู้เรียน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านของการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจากรูปแบบการถ่ายทอดเนื้อหาแบบดั้งเดิม ไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และเน้นการคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน รวมถึงการเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

1. ด้านการออกแบบรายวิชาและการจัดกลุ่มวิชา ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีแนวโน้ม เปิดกว้างมากขึ้น ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ ซึ่งสะท้อนแนวคิดของไพทอร์ย สีนลาร์ตัน (2562) ที่กล่าวว่า การจัดรายวิชาควรจัดในรูปแบบบังคับร่วม (Core Curriculum) และรูปแบบกระจาย (Distribution Requirements) ควบคู่กัน กล่าวคือ การจัดในรูปแบบดังกล่าวควบคู่กันเพื่อรองรับความสนใจและความถนัด ของผู้เรียน โดยต้องมีวิชาที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนและไม่บังคับ ขณะเดียวกัน แนวทางการบูรณา การข้ามศาสตร์ได้รับความนิยมเนื่องจากเปิดโอกาสให้เกิดการประยุกต์ความรู้ในบริบทจริง เช่น มหาวิทยาลัย ของรัฐฯ บูรณาการระหว่างมนุษยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ ได้แก่ วิชาชีวิตกับความยั่งยืน, มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชชมงคลฯ บูรณาการระหว่างเทคโนโลยีกับสังคมศาสตร์ ได้แก่ วิชาชีวิตดิจิทัล ก้าวทันเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ บูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์กับสังคม ได้แก่ วิชาวิศวกรสังคม และมหาวิทยาลัย เอกชน บูรณาการแบบสหวิทยาการ ได้แก่ วิทยาศาสตร์แห่งรัก ศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ด้านโครงสร้างนโยบายในบางมหาวิทยาลัยยังคงจำกัดทางเลือกของผู้เรียน ส่งผลให้เส้นทางการ เรียนรู้ถูกกำหนดจากส่วนกลาง มากกว่าการมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยตรง สะท้อนให้เห็นถึง “ปัญหาเชิง โครงสร้าง” ยังคงฝังรากลึกอยู่ในระบบการอุดมศึกษาของไทยที่ยังเน้นการบริหารแบบสั่งการจากส่วนกลาง



(top-down) ส่งผลให้ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดเส้นทางการเรียนรู้ของตนเอง ผู้วิจัยเห็นว่ามหาวิทยาลัยต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนเลือกเรียนตามเป้าหมายชีวิตของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้วิชาศึกษาทั่วไปเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) โดยผนวกระหว่างการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ (Online) กับการลงมือปฏิบัติจริงในห้องเรียน (Onsite) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล นำรูปแบบ Blended Learning มาใช้ในรายวิชาที่เน้นการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการควบคู่กับการเรียนทฤษฎีผ่านระบบออนไลน์ ขณะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏใช้แนวทางเดียวกัน โดยให้ผู้เรียนศึกษาทฤษฎีทางออนไลน์ก่อน จากนั้นจึงออกไปปฏิบัติงานลงพื้นที่จริงร่วมกับชุมชน นอกจากนี้ ยังพบว่าหลายมหาวิทยาลัยเริ่มประยุกต์ใช้การเรียนรู้แบบไฮบริด (Hybrid Learning) อย่างจริงจัง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ตามความสะดวกและบริบทของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติหรือการเรียนผ่านระบบออนไลน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏและมหาวิทยาลัยเอกชนหลายแห่งได้นำรูปแบบนี้มาใช้เพื่อรองรับผู้เรียนที่มีภาระงานหรือข้อจำกัดด้านเวลา ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่นและทั่วถึงมากขึ้น การจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวผนวกกับ Active Learning ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การคิดวิเคราะห์และการลงมือปฏิบัติ ผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ซึ่งมีส่วนช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ทั้งนี้ แนวคิดของ John Dewey (1938) สะท้อนให้เห็นว่า การเรียนรู้ที่มีความหมายเกิดจากกระบวนการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) โดยผู้เรียนต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่าหลายมหาวิทยาลัยได้ใช้รูปแบบ Hybrid Learning อย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีหลายมหาวิทยาลัยที่ยังยึดติดกับรูปแบบเดิม ซึ่งเน้นการเข้าเรียนในห้องเรียนมากกว่าการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้สอนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และส่งเสริมทักษะชีวิตในหลากหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ มาลี อินทร์ประเสริฐ (2563) ที่เสนอให้การจัดการเรียนการสอนต้องเปลี่ยนผ่านจากการบรรยายไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. ด้านการวัดผลและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากการวัดผลและประเมินผลแบบสอบข้อเขียน สู่การประเมินตามสมรรถนะ (Competency-based Assessment) ที่เน้นการประเมินผ่านโครงงาน การสะท้อนคิด และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของผู้เรียน ซึ่งมหาวิทยาลัยในไทยพัฒนารูปแบบการประเมินผลให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่นมากขึ้น โดยไม่จำกัดอยู่เพียงการให้เกรด (ABCD) เท่านั้น เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐฯ นำระบบประเมินผลแบบผ่าน/ไม่ผ่าน (Pass/Fail) มาใช้ควบคู่



เพื่อช่วยลดความเครียดด้านคะแนน พร้อมกับเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนสะสมประสบการณ์นอกห้องเรียน เพื่อพัฒนา ศักยภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง เช่น จิตอาสา การทำงานเก็บชั่วโมง การฝึกงาน หรือการเรียนรู้นอกห้องเรียน สามารถนำมาคิดเป็นหน่วยกิตได้ ซึ่งเป็นการวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจริง ๆ นอกจากนี้ การจัดการ เรียนการสอนของมหาวิทยาลัยในไทยมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน (Outcome-Based Education: OBE) มากยิ่งขึ้น แทนการสอนแบบเน้นเนื้อหา ผู้เรียนจึงถูกคาดหวังให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้รายวิชา (Course Learning Outcomes: CLOs) ซึ่งสามารถวัดผลและประเมินผลได้อย่างชัดเจนและเชื่อมโยงกับ ผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs) สำหรับวิชาศึกษาทั่วไปมีการ กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของวิชาศึกษาทั่วไป (General Education Learning Outcomes: GELO) ที่ สะท้อนความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ด้านผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทผู้สอนได้เปลี่ยนผ่านสู่การเป็น Facilitator (ผู้อำนวยการ เรียนรู้) ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด ถาม และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือสร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเอง ผ่านการอภิปราย การทำงานกลุ่ม และเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น โดยมหาวิทยาลัยในไทย ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไป เพราะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้สร้างแรงจูงใจ ใน การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งต้องคัดเลือกผู้สอนที่มีทั้งวิสัยทัศน์ คุณวุฒิ ความรู้ และความสามารถที่หลากหลาย เช่น มหาวิทยาลัยเอกชน คัดเลือกผู้สอนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญการสอน ประสบการณ์ สูง หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงจากวงการต่าง ๆ เพื่อดึงดูดและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ส่วนมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้นำด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม จากภาคอุตสาหกรรมมา เป็นผู้สอนโดยตรง เป็นต้น แนวทางดังกล่าวไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์ในคัดเลือกผู้สอนของแต่ละ สถาบัน แต่ยังเผยให้เห็นว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยแต่ละสถาบันให้ความสำคัญกับผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปมาก น้อยแค่ไหน ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังเน้นย้ำว่า ผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นผู้สอนวิชานี้ได้ ต้องเข้าใจใน ปรัชญาและความหมายของวิชาศึกษาทั่วไปอย่างลึกซึ้งด้วย พร้อมทั้งต้องมีทักษะการสื่อสาร มีเทคนิคในการ ถ่ายทอด และสามารถจุดประกายความคิด ความสนใจให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยี มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม คุณสมบัติเหล่านี้ คือ สิ่งที่ผู้สอนวิชาศึกษาทั่วไปต้องมี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1. สถาบันอุดมศึกษาควรพัฒนาศักยภาพผู้สอนผ่านการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการ เรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้เทคโนโลยี และการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะศตวรรษที่ 21 เพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้สอนในฐานะ “ผู้อำนวยการเรียนรู้” อย่างแท้จริง



2. สถาบันอุดมศึกษาควรออกแบบหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปให้ยืดหยุ่น โดยจัดกลุ่มรายวิชาในลักษณะ Cluster หรือ Theme และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายชีวิต และบริบทของแต่ละบุคคล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ผู้วิจัยสามารถศึกษามุมมองของนักศึกษาเกี่ยวกับการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปโดยให้ความสำคัญกับ “เสียงของผู้เรียน” ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เพื่อให้เข้าใจถึงแรงจูงใจ ความคาดหวัง และประสบการณ์ในการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปอย่างรอบด้านมากขึ้น

2. ผู้วิจัยสามารถศึกษารูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะ เช่น การประเมินแบบผ่าน/ไม่ผ่าน หรือระบบไม่มีเกรด เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นการประยุกต์ใช้จริงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับ*

ปริญญาตรี พ.ศ. 2565. <https://www.ops.go.th/th/ches-downloads/edu-standard/download/1081/6942/16?method=view>

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). *ข้อมูลสถาบันอุดมศึกษา*.

<https://info.mhesi.go.th/>

ทิศนา แคมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*.

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2562). *หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป หลักการและวิธีดำเนินการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.